

УДК 336.5

Гасій О.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів та банківської справи
Полтавського університету економіки і торгівлі

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті висвітлюються сучасні проблеми розвитку вітчизняного проектного фінансування. Визначено фактори, що стимулюють розвиток проектного фінансування в Україні. Проаналізовано макроекономічну позицію України на світовому ринку. Обґрунтовано важливу роль держави у стимулюванні розвитку довгострокового інвестування. Визначено напрями розвитку проектного фінансування в Україні.

Ключові слова: довгострокове кредитування, інвестиційний клімат, проектне фінансування, фінансова установа (банк), фінансування основних засобів.

Гасій Е.В. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье освещаются современные проблемы развития отечественного проектного финансирования. Определены факторы, сдерживающие развитие проектного финансирования в Украине. Проанализирована макроекономическая позиция Украины на мировом рынке. Обоснована важная роль государства в стимулировании развития долгосрочного инвестирования. Определены направления развития проектного финансирования в Украине.

Ключевые слова: долгосрочное кредитование, инвестиционный климат, проектное финансирование, кредитная организация (банк), финансирование основных средств.

Hasii O.V. SOME PROBLEMS OF DEVELOPMENT PROJECT FINANCING IN UKRAINE

In the article modern development problems of domestic project financing are covered. The factors, which are constraining development of project financing in Ukraine, are determined. A macroeconomic Ukrainian line item in the world market are analyzed. An important state role in stimulation of development of long-term investment is grounded. The directions of development of project financing in Ukraine are determined.

Keywords: long-term crediting, investment climate, project financing, credit institution (bank), financing fixed assets.

Постановка проблеми. Останні два десятиліття в Україні характеризуються відставанням від розвинених країн практично за всіма параметрами. Зниження інвестиційної привабливості економіки держави, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості, відсутність державної підтримки пріоритетних галузей пов'язано з недостатніми обсягами фінансування. Посилення фінансової кризи ставить на перший план пошук комплексу заходів її подолання у сфері монетарної та фінансової політики, а також в політиці стимулювання інвестиційного попиту, безпосередньої державної (муніципальної) участі в інвестиційних проєктах, надання пільг в оподаткуванні для малих і середніх підприємств та тих, що інвестують інноваційні проєкти. Реалізація стратегічно важли-

вих інвестиційних проєктів здебільшого не відповідає бажаним комерційним цілям інвесторів, а дуже часто обґрунтовується соціальною чи/та екологічною ефективністю. Тому без створення особливих інвестиційних умов приватний капітал банків не мотивований наявними перспективами. Без вирішення перелічених проблем складно буде залучати кошти інвесторів в економіку України в межах реалізації схем проектного фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційна діяльність є об'єктом досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Ст. Геєць, М. Денисенко, О. Жаліло, А. Музиченко, А. Пересяда, Н. Татаренко, Л.Дж. Гитман, Ст. Шарпа тощо. Незважаючи на широке дослідження цієї проблема-

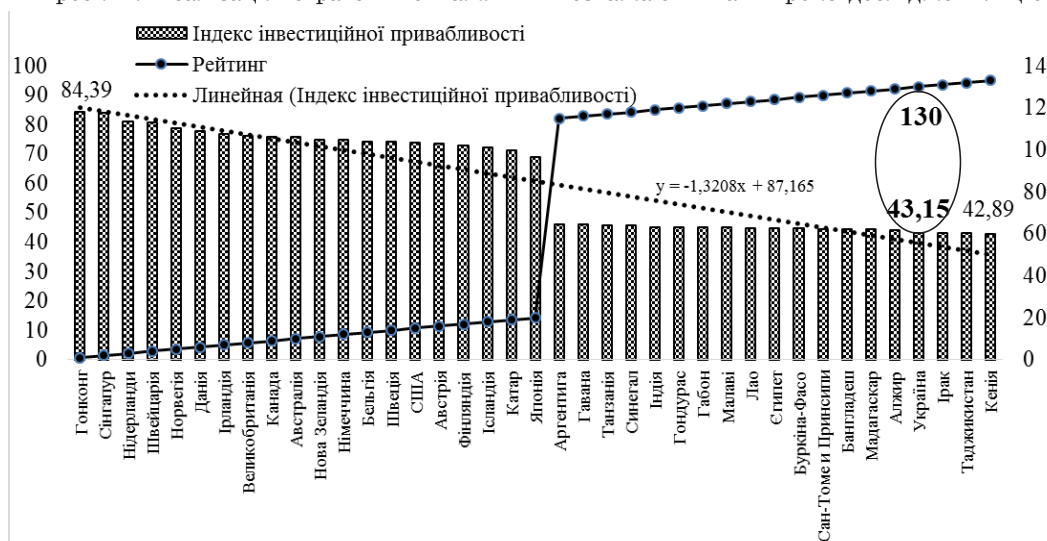

Рис. 1. Рейтинг країн за індексом інвестиційної привабливості у 2016 р.

Джерело: Побудовано автором за [1]

тики, слід відмітити незавершеність досліджень, що спрямовані на обґрунтування практичних аспектів нівелювання зовнішніх негативних впливів на стан проектного фінансування в сучасних умовах. Це і зумовило формулювання цілей та мети дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних проблем розвитку проектного фінансування в Україні та надання рекомендацій щодо їх подолання з метою залучення довгострокових фінансових ресурсів в економіку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток проектного фінансування як способу залучення фінансових ресурсів для реалізації економічно обґрунтованих соціальнозначимих проектів може стримуватися факторами зовнішнього середовища. Спробуємо виділити чинники, що є перешкодою розвитку проектного фінансування в Україні на сучасному етапі.

Так, несприятливий інвестиційний клімат в Україні є одним із негативних факторів стримування розвитку проектного фінансування. Гамбурзький інститут світової економіки (HWWI) спільно з німецькою аудиторською компанією BDO AG оприлюднили свіжий рейтинг країн за інвестиційною привабливістю BDO International Business Compass (IBC). В порівнянні з 2015 роком Україна в даному рейтингу опустилася на 41 сходинку (рис. 1).

На думку експертів українського офісу мережі BDO, аби переламати цю негативну тенденцію погіршення інвестиційної привабливості України, необхідні рішучі реформи, які забезпечать ріст ВВП щонайменше 10% щороку. Це неможливо без детінізації економіки та формування сприятливого регу-

лятивного середовища [1]. Нарощення обсягів інвестицій є важливим у зв'язку не лише із можливістю збільшення обсягів реальних активів, але й із оновленням виробництва, техніки і технологій, а також удосконаленням методів управління.

За підсумками 2016 року Україна отримала 29 балів і посіла лише 130-ту позицію серед 176 країн у щорічному «Індексі сприйняття корупції», який оприлюднив міжнародний рух з протидії корупції Transparency International [2].

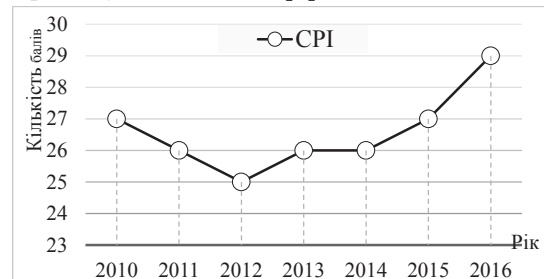

Рис. 2. Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI)

Джерело: Побудовано автором за [2]

Такий високий показник сприйняття корупції громадянами пояснюється відсутністю дієвих реформ у сфері протидії корупції та неефективною діяльністю органів правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень та притягнення винуватців до відповідальності, про що свідчить, зокрема, незадовільне виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикоруп-

Таблиця 1

Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності

	2013	2014	2015	Відхилення 2015 року проти 2013 року (+; -)
Усього, (млн. грн)	10401324	13752117	7641357	-2759967
Сільське, лісове господарство та рибне господарство	156013	171392	210169	54156
Сільське господарство, мисливство	151833	167283	205575	53742
Лісове господарство та лісозаготівлі	3054	3294	3793	739
Рибне господарство	1126	815	801	-325
Промисловість	1749110	1937821	3842517	2093407
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	309757	362722	379055	69298
Переробна промисловість	599980	756277	1656971	1056991
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	773134	758886	1736058	962924
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	66239	59936	70433	4194
Будівництво	82646	64352	62090	-20556
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	123041	125507	135378	12337
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6403272	9752902	1418312	-4984960
Тимчасове розміщування й організація харчування	32622	27276	27985	-4637
Інформація та телекомунікації	70222	69440	76546	6324
Фінансова та страхова діяльність	57048	49718	51238	-5810
Операції з нерухомим майном	652366	533328	666855	14489
Професійна, наукова та технічна діяльність	35188	29626	31347	-3841
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	380938	333493	407506	26568
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	380	389	581	201
Освіта	3246	3117	3117	-129
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	14001	11124	12912	-1089
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	24684	23038	23581	-1103
Надання інших видів послуг	2020	1822	2110	90

Джерело: побудовано автором за матеріалами [4]

ційних стандартів: з 25 рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), наданих за результатами першого і другого раундів оцінки, лише 13 рекомендацій виконано, незважаючи на шість років роботи і три раунди оцінювання прогресу, а з 16 рекомендацій, наданих за результатами третього раунду, виконано лише три рекомендації. З антикорупційних рекомендацій Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейського Союзу (ЄС) імплементована лише невелика частина, що стосується криміналізації корупції. Ключові рекомендації Групи держав проти корупції та ЄС щодо утворення антикорупційних інституцій, проведення реформ прокуратури, державної служби, створення систем контролю щодо запобігання конфлікту інтересів та доброчесності активів посадовців залишилися невиконаними [3]. Виконання зазначених позицій Україною підвищить її показники на світовому рівні, що, звичайно, відобразиться на показниках її інвестиційної привабливості та розвитку проектного фінансування.

Відсутність внутрішніх фінансових можливостей суб'єктів господарської діяльності не забезпечує належного рівня оновлення основних засобів, що підтверджується даними рисунку 3.

Як наслідок, спостерігається низький рівень впровадження інновацій, наявні потужності не використовуються повною мірою, а це, у свою чергу, формує негативну структуру інвестиційного потенціалу держави. На нашу думку, сучасний стан основних засобів не дозволяє конкурувати вітчизняним підприємствам із іноземними виробниками. В цих умовах потрібно залучати як державу, так і інші фінансові установи до модернізації матеріально-технічної та технологічної бази вітчизняного виробництва.

Нарощення питомої ваги науково-дослідної роботи у створенні високотехнологічних галузей залежить від інноваційного потенціалу економіки, що, у свою чергу, потребує збільшення фінансування інноваційно орієнтованого підприємництва. Загальну картину розподілу вартості основних засобів за видами економічної діяльності в Україні характеризують дані таблиці 1.

На нашу думку, держава повинна брати активну участь у стимулюванні інвестиційних проектів в складних економічних умовах діяльності вітчизняних підприємств за рахунок, хоча б перегляду податкового навантаження шляхом встановлення податкових преференцій для окремих категорій підприємств.

Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття Закону України «Про стимулювання інвес-

тиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», яким визначено основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013-2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Відповідно до нього інвестиційним проектом у пріоритетній галузі економіки вважається інвестиційний проект, що передбачається реалізувати на новоствореному або діючому підприємстві, на якому буде проведено реконструкцію або модернізацію (за обов'язкової умови виділення окремого структурного підрозділу, на якому буде реалізовуватися інвестиційний проект) та який одночасно відповідає таким критеріям [5]:

1) загальна кошторисна вартість перевищує суму, еквівалентну: 3 млн євро – для суб'єктів великого підприємництва; 1 млн євро – для суб'єктів середнього підприємництва; 500 тис євро – для суб'єктів малого підприємництва;

2) кількість створених нових робочих місць для працівників, які безпосередньо задіяні у виробничих процесах, перевищує: 150 – для суб'єктів великого підприємництва; 50 – для суб'єктів середнього підприємництва; 25 – для суб'єктів малого підприємництва;

3) середня заробітна плата працівників не менш як у 2,5 раза перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року.

На нашу думку, цей закон створює передумови для реалізації довгострокових фінансовозатратних екологічних проектів. Враховуючи той факт, що сьогодні кожна розвинена країна світу є активним учасником екологічних проектів, впровадження яких сприяє покращенню екологічного стану місцевості, Україна теж має гармонізувати та законодавчо стимулювати, в першу чергу, фінансові установи приймати участь у цих проектах.

Звичайно, це складно реалізувати в умовах нестабільності монетарного ринку, девальвації національної грошової одиниці, яка лише за останні три роки знецінилася в понад як три рази (рис. 4).

Україна, як держава, що орієнтована на імпорт, від таких курсових коливань звичайно зазнає збитків. Слабкий рівень розвитку внутрішнього ринку конкурентоздатних товарів визначає експорт товарів, ціна яких прив'язана до іноземної валюти. В цих умовах, витрати і надходження грошових потоків за зовнішньоторговельними угодами з урахуванням коливань на валютному ринку не дають позитивного економічного ефекту (рис. 5).

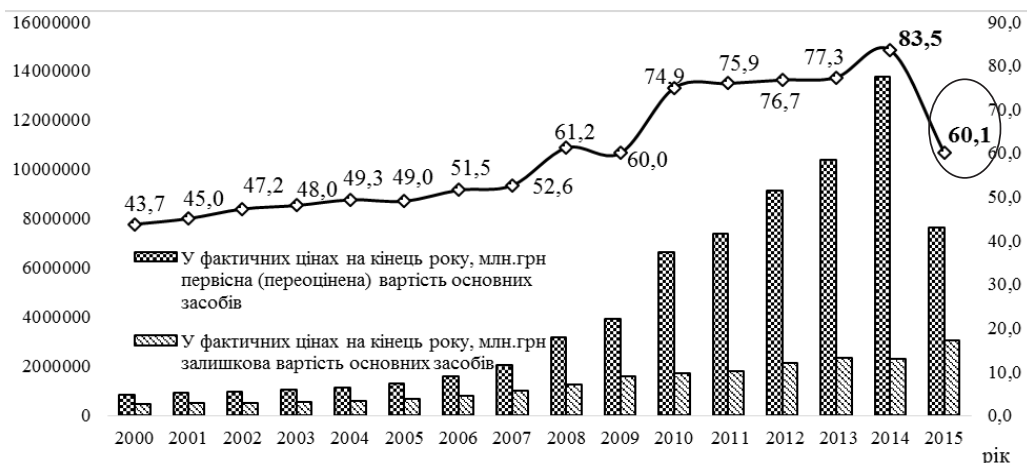

Рис. 3. Стан основних засобів в Україні протягом 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором за [4]

Важливим кроком на шляху подолання залежності від курсу іноземних валют є удосконалення політики імпортозаміщення, оскільки проблема імпортозаміщення актуалізується у зв'язку із високим рівнем дефіциту зовнішньоторговельного балансу України та ймовірним сповільненням динаміки експорту в умовах світової економічної депресії [8].

Дестабілізуючим фактором, що стримує розвиток банківського проектного фінансування та інвестиційного кредитування, на нашу думку, відносяться: ціна кредитних ресурсів як Національного банку України, так і банків другого рівня банківської системи України.

Кредитна активність банківських установ залишається низькою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо економічного розвитку та високою вартістю кредитного ресурсу. Згідно з даними НБУ, середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті була в межах 21%, для кредитів в іноземній валюті показник відповідав розміру більше 8% [6].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене дослідження дало можливість дослідити окремі проблеми проектного фінансування в Україні та визначити, які фактори впливають на зацікавленість даного виду фінансування для фінансових установ. Відсутність значних обсягів іноземних довгострокових інвестицій в економіку держави прямо пов'язано із низьким рівнем інвестиційного клімату України, обмеженістю дій держави щодо підтримки підприємств у напрямку модернізації матеріально-технічної та технологічної бази вітчизняного виробництва, важким податковим тягарем та відсутністю податкових стимулів інвестиційних операцій, складними соціально-економічними умовами та нечіткими діями держави у напрямі удосконалення монетарної політики тощо. Розглянуті фактори не є вичерпними, потрібно поглиблювати дослідження чинників дестабілізаційних процесів, що стримують розвиток проектного фінансування на мікрорівні, що й буде здійснено в наступних дослідженнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рейтинг інвестиційної привабливості: Україна падає на дно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessz.com.ua/news/27/1229>
2. Офіційний сайт Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/cpi/>
3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки [Електронний ресурс]: Закон України від 14 жовт. 2014р. № 1699-VII / Законодавство

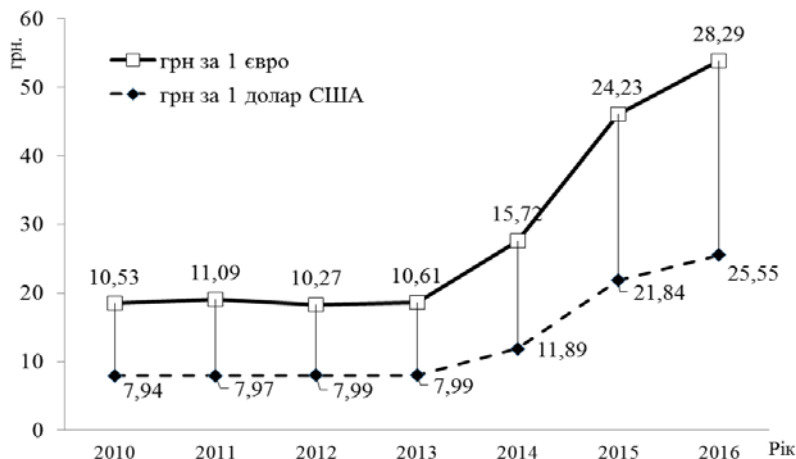

Рис. 4. Динаміка курсу національної грошової одиниці до іноземних валют за 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором за [6]

Рис. 5. Зовнішньоторговельний баланс України за 2010-2016 рр. (млрд євро)

Джерело: [7]

України: [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць [Електронний ресурс]: Закон України від 06 верес. 2012 № 5205-VI / Законодавство України: [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Економічного дискусійного клубу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/osnovni-pokaznyky-mizhnarodnoyi-torgivli-ukrayiny-yes-ta-rosiyi-u-i-kvartali-2016-roku>
8. Перспективні напрями та інструменти політики імпортозаміщення у промисловості України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/885/>